

Červená nitka vede od Mínotaura

aneb Dokumentace jako vodítko po labyrintu života.

Lukáš Růžička (lruzicka@redhat.com)

16. dubna 2018, FIT ČVUT Praha

Žádná dokumentace, dobrá dokumentace?

Dokumentace není potřebná, když je každému hned jasné, co a jak má s danou věcí dělat. Tedy danou věc lze použít

- pouze jedním způsobem
- s pevně daným výstupem
- a nemožností selhání

Tak raději přece?

O dokumentaci byste měli uvažovat vždy, když:

- existuje více možností, jak danou věc použít
- věc nabízí více než jednu funkci
- je možné, že výstup se může lišit v závislosti na podmínkách použití
- věc nemusí vždy fungovat správně

Úkol pro vás

Na základě zmíněných kritérií jmenujte jednu věc, pro kterou nepotřebujete dokumentaci.

Bohové musí být šílení (1980)

K přemýšlení

- Když lidé nebudou o vašem projektu vědět, nebudou ho používat.
- Když lidé nebudou umět nainstalovat váš program, nebudou ho používat.
- Když lidé nepoznají, jak použít váš kód, nepoužijí ho.
- Když váš program nebude mít očekávané výsledky, lidé ho nebudou používat.

Jaký máme výběr?

Mezi dokumentaci můžeme zahrnout několik různých forem:

- konceptuální
- procedurální
- referenční
- výukovou

Konceptuální dokumentace

Konceptuální dokumentace se snaží vysvětlit uživatelům danou problematiku (**koncept**) tak, aby tito pochopili princip fungování a potřebné souvislosti. Například:

- Co je počítačová síť a jak se po ní posílají datagramy?
- Co jsou optické vlastnosti objektivu a jak ovlivňují výsledné foto?
- Jak funguje útok *hrubou silou* a proč je důležité volit si komplikovaná přístupová hesla?
- Jak působí bakterie zubního plaku a jak zvolit správný kartáček?

Procedurální dokumentace

Procedurální dokumentace poskytuje jasný návod, většinou rozdělený na jednotlivé kroky (**procedura**), ke splnění uživatelského záměru (**user case**). Mimo jiné:

- Jak nainstalovat aplikaci XY.
- Jak napsat a odeslat email pro úplné začátečníky.
- Jak vytvořit nového uživatele a přidělit mu patřičná systémová práva.
- Jak provést předletovou kontrolu osobního letadla Boeing 747.

Referenční dokumentace

Referenční dokumentace nabízí ucelený přehled (**referenci**) vlastností, voleb, nastavení a způsobů použití, aby si uživatel mohl sám objevit vlastní přístup a sestavit si své vlastní postupy:

- manuálové stránky v Linuxu
- přehled typů žárovek pro osvětlení vozidla
- přehled ingrediencí potřebných pro upečení dortu
- přehled voleb příkazu `dnf` ve Fedoře.

Výuková dokumentace

Výuková dokumentace, tzv. **tutoriály**, je spojení konceptuální a procedurální stránky dokumentace, takže výsledkem není jenom splněný uživatelský záměr, ale také částečné pochopení problematiky a kontextu.

Je velmi důležité, abychom z konceptuálního hlediska vysvětlili pouze tolik, kolik je nezbytně nutné. Chceme-li pomoci tutoriálů vysvětlit širší problematiku, pak volíme několik na sebe navazujících.

Úkol pro vás

Navrhněte dokumentaci pro nějakou věc denní spotřeby.
Kterou formu zvolíte? Proč?

Správný styl dokumentace

V dokumentaci bychom měli zachovávat několik stylistických pravidel:

- jednoznačné výrazy
- jednoduché a krátké formulace
- neutrální výrazy
- genderově neutrální prvky
- v případě pochybností je lepší více informací než méně
- rozkazovací způsob (procedury)

Nesprávný styl dokumentace

V dokumentaci bychom se raději měli vyhnout:

- estetickým formám jazyka (metafory, přirovnání, nadsázka)
- ironii a sarkasmu
- humoru
- zlehčování problémů
- utěšování uživatelů

Porušování pravidel

Někdy můžeme uznat za vhodné pravidla porušit a získáme tak jinou formu dokumentace, jež je

- zajímavá
- neotřelá
- vtipná
- parodická

Je však nutné si uvědomit, kdo budou čtenáři naší dokumentace a jsou-li tito ochotni takový přístup snášet.

Úkol pro vás

Jakou věc by bylo možné dokumentovat s porušením předchozích pravidel? Jakou věc byste nikdy nechtěli takto dokumentovat?

Technické zpracování

Dokumentaci můžeme psát ve spoustě různých formátů. Záleží, co přesně od dokumentace očekáváme. Můžeme si vybrat na základě následujících kritérií:

- obtížnosti tvorby dokumentace (WYSIWYG, markdown, markup, ...)
- metod zobrazení (web, čtečka, tištěné médium, audiovizuální metody)
- možností spolupráce (žádná, cvs, git, Google)
- možností publikace (ručně, automaticky (CI))
- dostupnosti metadat textu (sémantický markup)

V podstatě platí, že čím více muziky čekáme, tím více do dokumentace budeme muset investovat.

Formáty

Pokud se v souvislosti s dokumentací mluví o formátech, pak máme na mysli v podstatě dva typy a to:

- **zdrojové** formáty, tedy ty, ze kterých se dokumentace překládá
- **cílové** formáty, tedy ty, do kterých se překládá

Některé souborové formáty mohou být jak zdrojové, tak cílové (HTML)

Stručný přehled zdrojových formátů

- čistý text
- markdown (Markdown, AsciiDoc)
- markup (HTML, XML, DocBook, Mallard, reST, $\text{\LaTeX}$)
- nativní formáty WYSIWYG aplikací (doc, docx, fm, odt, indd)

Stručný přehled cílových formátů

- HTML (web)
- epub, mobi a další (ebooky)
- pdf (tiskárna)

Nejčastěji používané formáty

- Markdown (Github)
- AsciiDoc (Red Hat)
- reST (Python)
- Mallard (Gnome)
- T_EX, L^AT_EX
- DocBook (SuSE, Red Hat, IBM)

Markdown

Výhody:

- jednoduchý
- čitelný

Nevýhody:

- omezené typografické možnosti
- minimální sémantika
- nejasné hranice mezi prvky
- významy některých značek kolidují s reálnými znaky (*)

Markdown je vhodný především pro malé projekty, například README na Githubu.

AsciiDoc

Výhody:

- jednoduchý a čitelný
- částečně programovatelný
- lze psát sémantický kód

Nevýhody:

- nejasné hranice mezi prvky
- vlastní úpravy porušují standard (kompatibilita)
- sémantika zvyšuje složitost a omezuje čtivost
- kolidující značky

AsciiDoc je vhodný pro malé i velké projekty, ale v základu postrádá některé funkce, které jiné formáty nabízejí.

reST a Sphinx

Výhody:

- jednoduchý a čitelný
- programovatelný
- sémantický
- jasné hranice mezi prvky

Nevýhody:

- nutnost přesně dodržovat strukturu kódu

reST, a jeho rozšíření Sphinx, jsou velmi vhodné pro veškeré typy projektů. Jsou oblíbené především mezi programátory Pythonu, protože struktura formátu připomíná Python.

Mallard

Výhody:

- sémantický
- jasné hranice mezi prvky
- modulární

Nevýhody:

- méně přehledný a čtivý
- poměrně neznámý
- modulární

Mallard byl původně určen pro psaní **Gnome** help. Je navržen pro *topic based authoring* (tématicky zaměřené psaní), takže zdrojový kód se spíše skládá z fragmentovaných prvků než velkých celků.

T_EX, L_AT_EX

Výhody:

- sémantický
- jasné hranice mezi prvky
- poměrně přehledný a čtivý
- dlouhodobě vyvíjený

Nevýhody:

- nehezký výstup do HTML
- mnoho odnoží s různými výstupy a funkcemi

Sázecí systém T_EX a sada maker zjednodušujících práci s ním, L_AT_EX, byl vyvinut pro sazbu matematických publikací. Nejlepší výsledky poskytuje pro vytváření tištěné dokumentace.

Docbook

Výhody:

- sémantický
- jasné hranice mezi prvky
- dlouhodobě vyvíjený, tedy robustní
- systém validace nedovolí chyby

Nevýhody:

- nepřehledný
- mnoho různých prvků a vztahů mezi nimi
- vyžaduje čas na naučení
- neodpouští chyby

Docbook je pravděpodobně nejlepší volbou pro psaní korporátní dokumentace.

Výběr vhodného formátu

Před výběrem formátu pořádně zamyslet, co od něj přesně chceme, neboť špatný výběr formátu může celou tvorbu dokumentace zkomplikovat.

Ptejme se na:

- formu spolupráce
- obtížnost psaní
- automatizované testování a publikování
- formy výstupu
- přenositelnost do jiných formátů
- budoucnost projektu

Obecně platí, že **čím složitější** formát, tím **více možností použití**.

Úkol pro vás

Jaký formát byste vyzkoušeli jako první, kdybyste si měli vybrat na základě poskytnutých informací? Proč?

Obvyklý postup při vytváření dokumentace

Dokumentace obvykle vzniká následujícím postupem:

- 1 zjišťování potřeb uživatelů
- 2 plánování a alokace zdrojů
- 3 stanovení formy spolupráce a formátu
- 4 tvorba zdrojových dokumentů
- 5 překlad do cílových dokumentů
- 6 publikování
- 7 vyhledání a opravení chyb
- 8 znovu přeložení a publikování (nová subverze)

Dokumentace v Red Hatu obsahově

Red Hat v současné době udržuje několik dokumentačních projektů. Organizační struktura dokumentačního oddělení používá tři oddělené pozice:

- obsahový stratég (content strategist)
- programový manažer (document program manager)
- dokumentátor (technical writer)

Každý z nich je zodpovědný za jinou oblast vývoje dokumentace, leč jejich funkce se mohou v Red Hatu překrývat, protože Red Hat pracuje na principu *meritokracie* a platí, že nejlepší názor se počítá.

Dokumentace v Red Hatu technicky

Z hlediska technického zpracování se používají dva postupy, které jsou založené buď na:

- Docbooku
- AsciiDocu

Docbook je v současné době na ústupu a projekty přecházejí na AsciiDoc.

Pracovní postup v Docbooku

Při vytváření dokumentace psané v Docbooku se postupuje takto:

- klonování Git repozitáře
- ruční úprava dokumentů v textových editorech
- sledování změn v paralelní Git větvi (branch)
- validace a překlad na lokálním stroji (publican)
- peer review → kontrola kvality
- automatizované testy obsahu (překlepy, názvy)
- merge do hlavní větve
- překlad hlavní větve (publican) a vystavení na portálu (www.redhat.com)

Pracovní postup v AsciiDocu

Při vytváření dokumentace psané v AsciiDocu se postupuje takto:

- klonování Git repozitáře
- ruční úprava dokumentů v textových editorech
- sledování změn v paralelní Git větvi (branch)
- validace a překlad na lokálním stroji (asciidocctor, ccutil)
- peer review → kontrola kvality
- merge do hlavní větve
- překlad hlavní větve (ccutil → publican) a vystavení na portále

Probíhající diskuse o dokumentaci

V dokumentačním týmu v současné době probíhá několik diskusí a iniciativ o tom, jak dělat věci lépe, aby zákazník dostal za svoje peníze co nejlepší službu.

- spolupráce upstream $\longleftrightarrow$ downstream
- konzistentní terminologie (IBM Style Guide)
- Docbook versus AsciiDoc
- správný postup u peer review
- jednotný způsob zápisu značek u AsciiDocu
- sémantický zápis značek v AsciiDocu
- modulární dokumentace

Otázky

Kdo se moc ptá, moc se doví.

Takže?

Děkuji za pozornost.